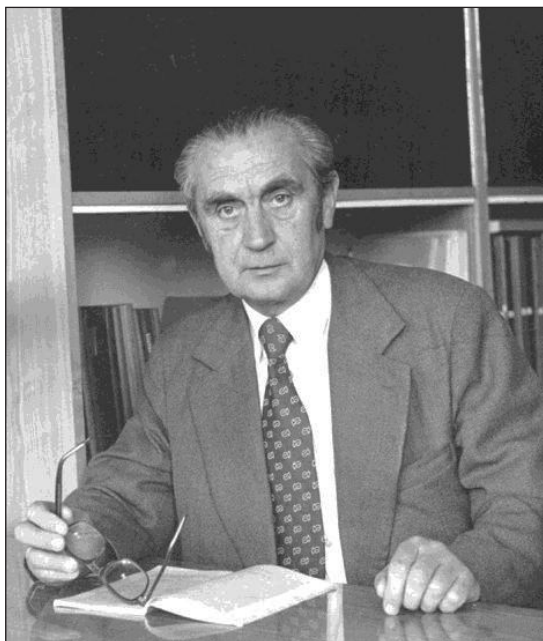

PROFESORIUI MYKOLUI LASINSKUI – 100

*Žymiam hidrotechnikui, hidrologui ir energetikui, LMA nariui emeritui,
profesoriui habil. dr. Mykolui Lasinskui sukanka 100 metų*

Mykolas Lasinskas gimė 1916 m. gruodžio 1 d. Maskvoje. 1934 m. baigė Rokiškio gimnazijos šešias klases ir tais pačiais metais įstojo į Kėdainių aukštesniąją kultūrtechnikos mokyklą, ją baigė 1937 m. ir įgijo kultūrtechnikos specialybę. Nuo tada prasidėjo jo vaisinga gamybinė veikla. 1937–1940 m. dirbo techniku melioratoriumi Lietuvos žemės ūkio ministerijos Melioracijos departamente, 1940–1945 m. techniku Vyriausiojoje vandens energijos valdyboje bei toje pačioje įstaigoje inžinieriumi. Dirbdamas gamyboje vadovavo žemės melioracijos darbams, tyrinėjo upių tinkamumą hidroelektrinėms, projektavo ir statė hidrotechnikos statinius. Pirmasis M. Lasinsko darbas – Amalės upelio reguliavimas. Po to

Lietuvos energetikos komitetas išsiuntė jį tyrinėti Miniją, Šventąją ir Nerį, nes čia buvo planuojama statyti hidroelektrines.

1948 m. M. Lasinskas baigė Kauno valstybinį universitetą ir įgijo inžinieriaus hidrotechniko specialybę. Dirbdamas Kauno politechnikos institute (KPI) asistentu, vyr. dėstytoju ir docentu skaitė studentams platų ir labai svarbų vandens energijos naudojimo kursą. 1950–1957 m. dirbdamas pedagoginį darbą KPI pritaikė ir inžinieriaus hidrotechniko žinias, nes 1951 m. KPI studentai ir dėstytojai per vasarą pastatė 90 kW galios „Šešupės“ kolūkio hidroelektrinę. M. Lasinskas buvo šios hidroelektrinės projekto ir techninės priežiūros vyriausiasis inžinierius. Ši hidroelektrinė yra seniausia iš išlikusių, tačiau puikiai dirba ir dabar, nes buvo kruopščiai ir profesionaliai pastatyta.

Kalbant apie M. Lasinską ir hidrologijos mokslo raidą šalyje reikia paminėti Lietuvos energetikos instituto mokslo darbuotojų nemažą indėlį į šį procesą. 1956 m. Lietuvos mokslų akademijos (LMA) Fizikos–technikos institutas buvo reorganizuotas – iš vieno instituto suformuoti 3 institutai, vienas jų – Energetikos ir elektrotechnikos institutas. Pastarajam buvo pavesta tirti energetinius išteklius ir juos panaudoti praktikoje. 1957 m. konkurso tvarka M. Lasinskas išrinktas LMA Energetikos ir elektrotechnikos instituto naujai kuriamos Hidroenergetikos laboratorijos vadovu. M. Lasinskas, dar dirbdamas Kauno politechnikos institute, 1953 m. Minske apgynė kandidato disertaciją, kurioje apibendrino Lietuvos mažųjų upių hidroenergetinius išteklius. Profesorius suprato, kad projektuojant hidrotechnikos statinius labai svarbios žinios apie Lietuvos upes. Nuo 1957 m. grupė mokslininkų, vadovaujama

prof. M. Lasinsko, pradėjo domėtis hidroelektrinių statybos, projektavimo bei eksploatacijos klausimais, taip buvo pratęsti prof. S. Kolupailos tarpukario metų upių ir ežerų tyrimai. 1959 m. išspausdinta Lietuvos upių kadastro pirmoji dalis (autoriai M. Lasinskas, J. Macevičius, J. Jablonskis).

Dirbdamas tiesioginį darbą institute M. Lasinskas dar 1950–1955 m. dėstė Kauno politechnikos institute ir 1974–1984 m. Lietuvos žemės ūkio akademijoje. 1958 m. jam suteiktas docento, o 1976 m. – profesoriaus vardas. M. Lasinskas, dirbdamas institute, 1963–1965 m. buvo Energetikos ir elektrotechnikos instituto direktoriaus pavaduotojas, 1987–1991 m. instituto direktoriaus patarėjas.

Plėtojantis pramonei ir augant miestams, vandens poreikiai didėjo. Kilo būtinybė išplėsti vandens išteklių tyrimus. Todėl 1961 m. įkurta M. Lasinsko vadovaujama Hidrologijos laboratorija. Svarbiausias Hidrologijos laboratorijos kolektyvo darbas – Lietuvos upių kadastro sudarymas (autoriai M. Lasinskas, J. Burneikis). Ištirti Nemuno vandens matavimo stočių nuotėkio duomenys ir, pasinaudojus prof. S. Kolupailos metodika, „Lietuvos TSR upių kadastrė“ pateikti per 722-jų upių, ilgesnių negu 10 km, ilgiai ir baseinų plotai, jų nuolydžiai, hidrologinės charakteristikos bei potencialiai hidroenergijos ištekliai.

1972 m. Vilniaus valstybiniame universitete M. Lasinskas apgynė geografijos mokslų daktaro disertaciją „Nemuno nuotėkio režimo dėsningumų tyrimai“. Joje ištirtos Nemuno nuotėkio nuo 1811 m. charakteristikos, jų tikimybės prognozės.

Daugelį metų Hidrologijos laboratorijoje, vadovaujant prof. M. Lasinskui, buvo tiriamos upių baseinų nuotėkio skaičiuojamosios charakteristikos (vidutiniai metiniai debitai, maksimalūs ir minimalūs debitai, nuotėkio pasiskirstymas per metus), nuotėkio formavimosi ir svyravimų charakteristikos, respublikos upių tinklo lyginamasis tankis. Hidrologijos laboratorijoje atliktas Lietuvos teritorijos hidrologinis rajonavimas, tirti paviršinių ir požeminių vandenų ryšiai, vandens balansas ir jo dinamika bei galima vandens balanso kaita. Šių tyrimų pagrindu 1962 m. paskelbta Lietuvos upių kadastro 3-ioji dalis (autoriai J. Jablonskis, M. Lasinskas). Šioje knygoje pateikta daug naujų duomenų apie upių hidrografinius ir hidroenergetinius rodiklius. Knyga išleista kartu su kadastriniais grafikais. Pažymint kadastrinių darbų reikšmę sprendžiant mokslo plėtros ir vandens ūkio

klausimus, už šiuos kadastrus autoriams M. Lasinskui, J. Burneikiui, J. Jablonskiui ir J. Macevičiui 1965 m. paskirta Lietuvos valstybinė mokslo ir technikos premija.

Kadangi hidroenergijos ištekliai netenkino respublikos pramonės, komunalinio ūkio ir žemės ūkio energijos poreikių, atsirado būtinybė susitelkti ties stambiosios energetikos plėtra. Profesoriaus vadovaujama laboratorija tyrė ne tik hidroelektrinių darbo režimus, bet ir hidroakumuliacijos galimybes Lietuvoje. Šiais tyrimais nustatytos tinkamiausios vietos hidroakumuliacinėms elektrinėms statyti. Hidrologijos laboratorija aktyviai dalyvavo rengiant rekomendacijas bei renkant vietą atominėi elektrinei. Kartu su kolegomis profesorius buvo prisidėjęs prie elektrinės tvenkinio-aušintuvo vandens termikos, vandens balanso ir įtakos aplinkai tyrimų. Pavyko įrodyti, kad energetikų siūlymai išplėsti Ignalinos AE nuo 3 000 MW iki 6 000 ar 9 000 MW Drūkšių ežerui būtų pražūtis. Nustatytos Drūkšių, Dusios ežerų, Kintų prie Kuršių marių klimato, hidrologinės bei fizinės ir geografinės charakteristikos. Numačius statyti atominę elektrinę prie Drūkšių ežero, laboratorijai kilo nauji uždaviniai – tirti atominės elektrinės tvenkinio aušinimo galimybes, prognozuoti, kaip pasikeis ežero vandens balansas, jo šiluminės savybės, kokią įtaką pašildyto vandens telkinys turės aplinkai. 1975 m. pradėti tyrimai buvo tęsiami 1993–1997 m. vykdant valstybinę mokslo programą „Atominė energetika ir aplinka“.

Profesorius M. Lasinskas buvo daugelio tarybų ir komisijų narys, ypač daug dėmesio skyrė ruošiant mokslinius kadrus. LMA, įvertindama profesoriaus nuopelnus mokslui, 1980 m. jį išrinko nariu korespondentu, o 2011 m. jis tapo nariu emeritu.

Profesorius 1994 m. išspausdino parengtą bibliografiją, kurioje aptarė 1 300 darbų vien apie Lietuvos upių nuotėkį. Reikia paminėti, kad vadovaujant M. Lasinskui Hidrologijos laboratorija paskelbė 14 monografijų ir 260 mokslinių straipsnių.

Garbingo jubiliejaus išvakarėse sveikiname profesorių Mykolą Lasinską, linkime stiprios sveikatos ir dėkojame už jo nuveiktus darbus Lietuvai bei geranoriškus patarimus kolegoms.

Aldona TOMKEVIČIENĖ
Lietuvos energetikos institutas,
Hidrologijos laboratorija

Sveikinimai Lietuvos energetikos institutui su 60-aisiais veiklos metais

Raimondas VISKANTA

*Purdue universiteto (Jungtinės Amerikos Valstijos)
pasižymėjęs profesorius emeritas*

Prieš 55-erius metus Čikagoje (JAV) vykusioje Tarptautinėje šilumos mainų konferencijoje aš pirmą kartą susitikau su prof. A. Žukausku, tuometiniu Lietuvos mokslų akademijos Energetikos ir elektrotechnikos instituto direktoriumi. Šis institutas buvo įkurtas Kaune 1956 m., reorganizavus Fizikos-technikos institutą. Tais tolimaisiais 1961 m. institutas šventė 5-erių metų veiklos jubiliejų, ir prof. A. Žukauskas man plačiai apibūdino instituto veiklas ir tikslus, susijusius su fundamentiniais darbais šilumos mainų, energetikos ir vandens ūkio, medžiagotyros ir techninės kibernetikos srityse. Nuo šio pirmojo susitikimo aš nuosekliai palaikiau ryšį su prof. A. Žukausku, ypač keičiantis naujausia šilumos mainų tyrimams aktualia mokslinė literatūra ir žiniomis. Po metų kitų prof. A. Žukauskas kelis kartus lankėsi JAV ir praleido keletą savaičių Purdue universitete, įsikūrusiame Indianos valstijoje, rinkdamas mokslinę medžiagą ir susipažindamas su pasauliniais darbais šilumos mainų ir energetikos srityse. Jis skaitė keletą pranešimų, supažindino mano kolegas ir studentus su moksliniais tyrimais, atliekamais institute Lietuvoje, ypač susijusiais su konvektyviniais šilumos mainais srautuose.

Likimas taip lėmė, kad baigiantis Antrajam pasauliniam karui, 1944 m. rugpjūčio pabaigoje, teko palikti Lietuvą. Tik po 28-erių metų aš pirmą kartą atvykau į Tėvynę, kai 1972 m. Lietuvos mokslų akademija pakvietė mane skaityti paskaitų Vilniuje ir Kaune. Nuo to laiko institutą aplankiau penkis kartus: 1972, 1976 ir 1979 m. kaip Fizikinių ir techninių energetikos problemų institutą, o 2003 ir 2013 m. kaip Lietuvos energetikos institutą (LEI). Vizitų metu pristačiau pranešimus, skaičiau paskaitas šilumos ir masės mainų tematika. Penktojo apsilankymo metu dalyvavau LEI organizuotoje jubiliejinėje 10-oje tarptautinėje konferencijoje „Jaunoji energetika 2013“ (CYSENI 2013) ir skaičiau pranešimą „21-ojo amžiaus termoinžinerijos iššūkiai“. Pranešimą išspausdino žurnalas „Energetika“ (2013. T. 59. No. 4. P. 175–182).

Lietuvai atgavus nepriklausomybę institutas 1992 m. buvo pavadintas Lietuvos energetikos institutu. Sukaupia patirtis, ypač šilumos mainų tyrimuose, buvo panaudota sprendžiant Ignalinos atominės elektrinės saugios eksploatacijos užtikrinimo problemas. Dalis instituto mokslinio potencialo persiorientavo į Lietuvos energetikos strategijos bei ūkio planavimo metodų kūrimo darbus. Ypač aktyviai buvo plėtojami fundamentiniai ir taikomieji degimo procesų ir metrologijos tyrimai, analizuotos alternatyvių ir atsinaujinančių energijos išteklių naudojimo šalyje galimybės. Tiesa, dalis ilgus metus vykdytų šilumos fizikos tyrimų, nesuradusių pritaikymo, nunyko, tačiau šilumos ir masės mainų tyrimai, aktualūs branduolinių reaktorių saugiai eksploatacijai užtikrinti, energetinių išteklių metrologijai bei degimo ir plazminių procesų valdymui toliau sėkmingai plėtojami.

Mano iniciatyva Vydūno jaunimo fondas, kuris įregistruotas JAV kaip labdaros organizacija, 2011 m. kartu su Lietuvos energetikos institutu įsteigė prof. Raimondo Viskantos vardinę premiją,

skiriamą jauniems mokslininkams ir doktorantams, aktyviai dirbantiems šiluminės fizikos ir šilumos mainų, branduolinės energetikos ir bendrai energetikos srityse, pasiekusiems brandžiausių fundamentinių energetikos ir taikomųjų darbų rezultatų. Premijų kandidatus atrunka ir Fondui pasiūlo speciali LEI Mokslo tarybos sudaryta kandidatų atrinkimo komisija. Vienkartinės premijos jau yra įteiktos penkiems LEI jauniems mokslininkams. CYSENI 2013 konferencijos metu Kaune aš įteikiau vardines premijas dviem jauniems mokslininkams, aktyviai dirbantiems šiluminės fizikos ir šilumos mainų bei branduolinės energetikos srityse, t. y. doktorantams Andriui Tamošiūnui (už 2011 m.) ir Tadaui Kaliatkai (už 2012 m.).

Per 60 metų gyvavimo laikotarpį institutas yra pasiekęs daug mokslinių tyrimo darbų rezultatų. Pavyzdžiui, prof. A. Žukausko inicijuotą ir redaguotą monografijų seriją „Šiluminė fizika“ sudaro 28 monografijos, didelė dalis jų išversta į anglų kalbą, dalis išleista JAV. Šimtai tyrimo darbų rezultatų išspausdinti Lietuvos mokslų akademijos žurnale „Energetika“, kuris 1990 m. tapo nuo 1955 m. spausdinto žurnalo „Lietuvos mokslų akademijos darbai“ (B serija) tęstiniu leidiniu. Šio žurnalo redakcinė kolegija daugiausia sudaryta iš kompetentingų LEI mokslininkų, pasitelkiami kolegos mokslininkai iš Kauno technologijos, Vytauto Didžiojo ir Vilniaus Gedimino technikos universitetų, taip pat žymūs mokslininkai iš JAV, Estijos ir Latvijos universitetų, Švedijos, Lenkijos, Latvijos, Ukrainos ir Baltarusijos mokslų institutų. Pažymėtina, kad instituto laboratorijose yra parengta per 200 mokslo daktarų ir per 30 habilituotų daktarų. Daugiau įdomios informacijos apie LEI veiklas, įkurtas laboratorijas ir kitą indėlį Lietuvos kraštui galima rasti knygoje „Lietuvos mokslų akademija 1941–2001“, išleistoje 2001 m. ir skirtoje paminėti LMA 60-metį.

Šiuo metu LEI savo mokslinę veiklą koncentruoja remdamasi svarbiausiais Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintomis programomis. Be mokslinės veiklos, daugelyje Lietuvos ūkio šakų institutas vykde ir vykdo su energetikos problematika susijusius taikomojo pobūdžio tyrimus, aktyviai bendradarbiauja su Lietuvos savivaldybių energetikais. Institutas taip pat teikia konsultacijas didžiausioms energetikos įmonėms ir padeda užsienio įmonėms sprendžiant jų specifines problemas, diegiant naujas technologijas. Reikia paminėti, kad institutas bendradarbiauja su Europos kraštų garsiausiomis laboratorijomis, pavyzdžiui, šiluminių įrengimų tyrimo ir bandymo bei matavimų įtaisų akredituotomis ir notifikuotomis įmonėmis Europos kraštuose.

Lietuvos energetikos instituto 60-mečio proga aš nuoširdžiai sveikinu visus mokslininkus, kolegas, darbuotojus ir linkiu institutui geriausios sėkmės ateities veiklose. Tegul LEI dirba ne vien tik Lietuvos gerovei, paremdamas kraštą energetikai svarbiais sprendimais, bet ir ugdo Lietuvos energetikai mokslininkus(-es), sudarydamas jiems / joms sąlygas ne vien tik siekti aukštojo mokslo, bet ir dirbti pasauliui vertingą mokslinį darbą. Linkiu LEI išauginti ne vien tik pasaulinio lygio mokslininkų, bet ir piliečių, kurie taip pat aktyviai ateityje dalyvautų krašto visuomeninėje ir kultūrinėje veikloje.

Prof. R. Viskanta su Fizikinių ir techninių energetikos problemų instituto mokslininkais Kaune 1972 m. gegužės mėn. Iš kairės: dr. M. Tamonis, prof. R. Viskanta, dr. V. Makarevičius ir prof. A. Žukauskas. Asmeninio archyvo nuotr.